ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա-Ի ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՎՐԱՑ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑՈՒՆ
ԵՎ
ՎԻՐԱՀԱՑՈՑ ԹԵՄԻՆ

Դիմավորում

Պատրիարքական ընդունելության սենյակ

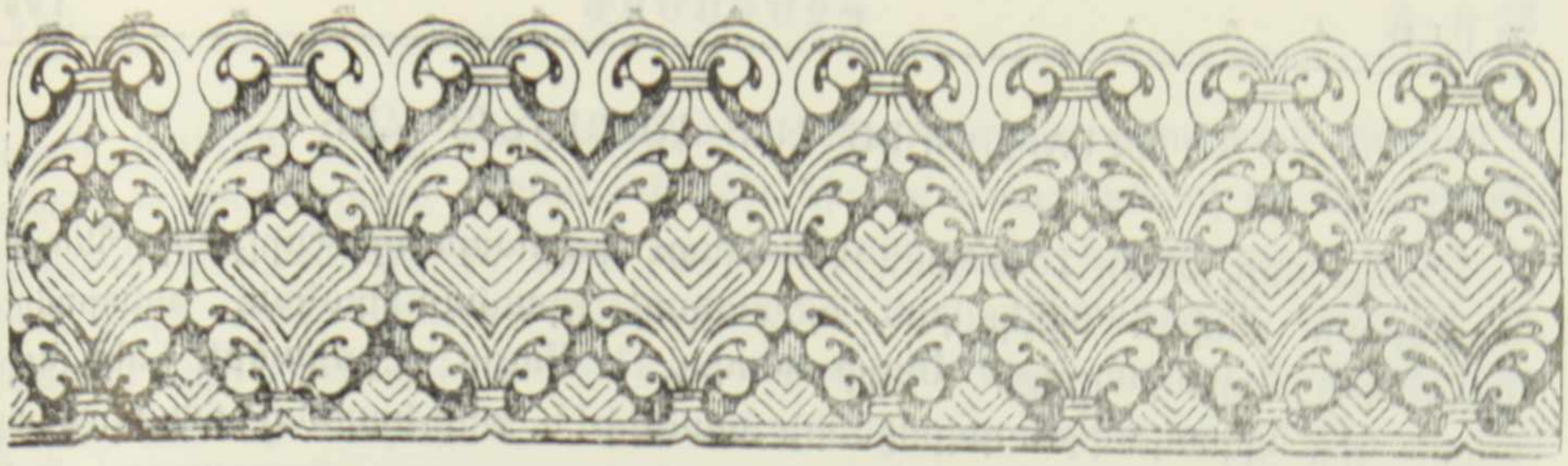

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Սույն թվականի սեպտեմբերի 8-ին, Համայն Վրաստանի Կաթողիկոս-Պատրիարք Իլիա Բ-ի և Վիրահայոց թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Գևորգ արքեպիսկոպոս Սերայդարյանի հրավերով, պաշտոնական և հովվապետական այցով Ս. Էջմիածնից Թբիլիսի մեկնեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ ուղեկցությամբ Արարատյան Հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Գարեգին արքեպիսկոպոս Ներսիսյանի, «Էջմիածին» ամսագրի գլխավոր խմբագիր Տ. Ասողիկ եպիսկոպոս Արիստակեսյանի, Մայր Աթոռիս միաբաններ Միքայել ծայրագույն վարդապետ Աջապահյանի, Սեպուհ վարդապետ Զուլջյանի, Բագրատ արեղա Գալստյանի և Կրոնից Գործոց Պետական Խորհրդի Նախագահ պարոն Լազար Սուջյանի:

Վեհափառ Հայրապետին Թբիլիսիի օդանավակայանում դիմավորեցին Համայն Վրաստանի Կաթողիկոս-Պատրիարք Իլիա Բ-ն և Վրաց Եկեղեցու բարձրաստիճան հոգևորականները, փոխվարչապետ Թամազ Նադարաշվիլին, Վրաստանում ՀՀ դեսպան Լևոն Խաչատրյանը, Վրաստանի պետության ղեկավարի աշխատակազմի ղեկավար Պետրե Մամրաձեն, Թբիլիսիի քաղաքագլուխ Նիկո Լեկիշվիլին, Վրաստանի կառավարության, մտավորականության ներկայացուցիչներ, Վիրահայոց թեմի առաջնորդ Տ. Գևորգ արքեպիսկոպոս Սերայդարյանը թեմի հոգևոր դասի և հայ համայնքի ներկայացուցիչների հետ, պետական-պաշտոնական այլ անձինք:

Օդանավակայանից Վեհափառ Հայրապետը Իլիա Բ Պատրիարքի ընկերակցությամբ ուղևորվեց դեպի Վրաց Եկեղեցու **Սուրբ Սիոն** Մայր տաճար, որտեղ հանդիսավորապես դիմավորվեց և ընդունվեց տեղի միաբանության կողմից: Հայ և վրաց հոգևոր Վեհապետերը միասնաբար աղոթեցին քույր Եկեղեցիների և հանրապետությունների խաղաղության համար:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՀԵՏ

Նույն օրը, ժամը 18.00-ին, Վեհափառ Հայրապետը Թբիլիսիի Պետրոս Ադամյանի անվան հայկական պետական դրամատիկական թատրոնում հանդիպեց մայրաքաղաքի **Սուրբ Գևորգ** և **Սուրբ Էջմիածին** եկեղեցիներին կից կիրակնօրյա դպրոցների սաների և թբիլիսահայ հասարակայնության հետ: Այս հանդիպման ընթացքում արտառուչ հայտագրով հանդես եկան վարժարանների սաները: Հուզիչ էր հատկապես հանդեսի վերջին մասը, երբ Հայրապետական մաղթանքի հնչյունների ներքո փոքրիկները ծնրադիր խմբվեցին Վեհափառ Հայրապետի շուրջբոլորը և թարմ ծաղիկներ ափոեցին Հայոց Հայրիկի ոտքերի առջև: Այնուհետև, Վեհափառ Հայրապետը խոսքն ուղղելով հավաքվածներին, մասնավորապես շեշտեց քրիստոնեական հավաքոի ամրության անհրաժեշտությունը, հայոց լեզվի և մշակույթի անաղարտ պահպանման կարևորությունը և Հայ ու Վրաց Եկեղեցիների ու պետությունների բարեկամական ու եղբայրական հարաբերությունների առաջնայնությունը:

Ստորև հատվածաբար ներկայացնում ենք Վեհափառ Հայրապետի խոսքը.

«Սիրելի հոգևորական՝ արքազան, հոգեշնորհ, արժանաշնորհ եղբայրներ, հարգարժան ներկայացուցիչներ պետական իշխանությանց, սիրեցյալ և հավատացյալ զավակունք ազգիս հայոց, որք ի Վրաստան՝ ի Թիֆլիս մայրաքաղաք, և սիրասուն ու թանկագին, արտահատոր փոքրիկներ,

Այսօր իմ կյանքը լցվեց: Լցվեց Աստուծո Հոգով և մեր ազգի հոգով: Սա իմ կյանքի մեջ առաջին անգամն է, որ ես ոտք եմ դնում Վրաստանի օրհնյալ և Հայաստանից անբաժան երկրի հողի վրա: Ոտք դնելով նվիրական այս հողին, ես եղբայրական քաղցր սիրով ողջագուրվեցի Համայն Վրաստանի Պատրիարք և իմ հոգևոր եղբայր Իլիա Բ-ի հետ: Եղբայրական այդ ողջագուրումից հետո սա իմ առաջին հանդիպումն է մեր հայ ժողովրդի թիֆլիսաբնակ զավակներին: Ես շատ այցելություններ եմ տվել ոչ միայն մեր Մայր Հայրենիքում՝ Հայաստան աշխարհում, այլև աշխարհում ափռված մեր ժողովրդի զավակներին: Ամեն տեղ գնացել եմ և արևի լույսի ներքո ուրիշ արև եմ տեսել: Այդ արևը մեր ժողովրդի աչքերն են եղել և, մանավանդ, այս փոքրիկների աչքերը: Լսել եմ ձայները մեր լեզվի, արձագանքները երկնաբնակ Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի պատգամի՝ այսպիսի երեխաների թարմաշունչ արտահայտությունների միջից: Այս օրը իմ կյանքում բացվեց մեր երեխաների աչքերի լույսով: Առհասարակ, երբ գնում եմ հովվապետական այցելության, նախ հանդիպում եմ պաշտոնական անձանց, բայց այսօր, ձեզ հանդիպելուց առաջ, ձեր երեխաներին հանդիպեցի: Սա ինձ համար հատուկ նշանակություն ունի: Նրանց երգերը, նրանց արտասանությունները, նրանց ձայնի թարմությունը և քաղցրությունը ինձ վերանորոգեցին, երիտասարդացրեցին և մի քիչ էլ «նախանձ» շարժեցին: Երբ նրանք երգում, արտասանում, ճովողում էին թռչնիկների նման, ես հարց էի տալիս ինձ և Աստծուն. ո՞վ Տեր, ինչո՞ւ այսքան շուտ ծերացրեցիր ինձ, որ ես էլ այստեղ նրանց հետ այս բեմի վրա չեմ Հիսուսի սիրած փոքրիկների նման: Երբ կարդում ենք Ավետարանը, տեսնում ենք, որ Հիսուսի համար ամենասիրելի էակները եղան փոքրիկները: Մի օր, երբ նրանք ցանկանում էին մոտենալ Տիրոջը, առաքյալները արգելեցին: Հիսուս սաստեց

նրանց՝ ասելով. «Թող տուք մանկտուղդ գալ առ իս», որովհետև նրանցն է երկնքի արքայությունը (Մարկ. Ժ 14): Հիսուս ասաց, թե ով որ մի փոքրիկ երեխայի կգայթակղեցնի, թող իր պարանոցից մի երկանաքար կապի և իրեն ծովը նետի: Այդքան նվիրական են այս երեխաները և կյանքին են բացվում ծիլի ու ծաղկի նման: Եթե ուզում եք ծառ և պտուղ դառնան, հոգ տարեք, խնամք տարեք այս երեխաներին, որոնք ծիլերն են կյանքի:

Ես հիմա ձեզ եմ ուղղում իմ խոսքը, սիրելի երեխաներ. մենք իրար հետ խոսենք: Այսօր դուք այնպիսի գեղեցիկ գործ կատարեցիք, որ ես ձեզ երբեք չեմ կարող մոռանալ, և սեպտեմբերի 8-ը իմ կյանքի մեջ կգրվի «թիֆլիսահայության օր»: Եվ ոչ միայն թիֆլիսահայության օր, այդպես չոր ու ցամաք, այլ մեր հայ կյանքում երեխաների կարկաչումի օր: Այնպես, ինչպես առվակն է կարկաչում, այնպես էլ ձեր ձայնը այսօր լցվեց հայության կյանքի համերգի մեջ: Փառք Քեզ, Տեր, հազար անգամ փառք Քեզ, որ այս օրը տվեցիր մեզ:

Ես ձեզ մի պատմություն պիտի պատմեմ, որը երբեք չմոռանաք: Եթե լսել եք այն, մի անգամ ևս ականջալուր եղեք, իսկ եթե չեք իմացել, այսօր լսեցեք: Մենք էլ դրսում՝ արտասահմանում ծնված լինելով, գիտեք ինչու սովորեցինք հայերենը, որովհետև մեր ծնողները իրենց ժպիտի, իրենց տըված կաթի և հացի հետ մեր լեզուն տվեցին մեզ: Ահավասիկ այդ սիրուն և ներշնչող պատմությունը. Աշխարհում մի անապատ կա Տեր-Զոր անունով: Սրանից 80 տարիներ առաջ ավելի քան 600.000 հայ զոհվեց այդ անապատում: Այնտեղ մի մայր կմախացած վիճակում, օրերով իր բերանը մի կտոր հաց չդրած և մի ումպ ջուր չխմած, գրկում ունենալով իր երեխային, մահանում էր: Մահանալուց առաջ նա ավազի վրա իր չորացած ձեռքով գրեց Ա, Բ, Գ, Դ, Ե, Զ, Է, որպեսզի երեխան իր աչքերի միջից չկորցնի այբբենգիմի տեսիլքը: Այդպես մահացավ նա ու այդպես ապրեցրեց իր երեխային: Այդպես ապրեց և մեր ազգը: Ամենամեծ ուժը մեր ինքնության, մեր ով լինելու, աշխարհում ուրիշ ազգերի մեջ ինչպես լինելու դիմագիծը մեր լեզուն է:

Երեխանե՛ր, դուք Վրաստանի եղբայրական երկրում եք ապրում և վրացերենը մայրենի լեզվի պես պիտի սովորեք: Բայց այդ լեզվի կողքին պիտի ճիգ թափեք, պատիվ զգաք, մեծություն ու երջանկություն զգաք ձեր մայրենի լեզուն սովորելու: Եվ եթե ձեր նման մեր ազգի երեխաները հայոց լեզուն սովորեն, այն ժամանակ մեր ժողովրդի կյանքը հավերժագնաց կձգվի դեպի անմահություն՝ մահը չի այցելի մեզ: Անհատներս կմահանանք, բայց ո՛չ՝ ազգը: Այդ պատճառով, երբ տեսա ձեր այս վկայությունը, իսկապես հրճվեցի և զորացա: Ես տեսնում եմ, որ ձեր ծնողները և այս հոգևորականները նախանձում են ձեզ, որովհետև հիմա եթե հարկ լինի, այբբենգիմը ձեզ նման չեն կարող ասել: Բայց նրանք այբբենգիմը սովորելով մեծացան և ձեզ սովորեցնելով պատիվ են զգում»:

Խոսքն ուղղելով հավաքված բազմահարյուր թիֆլիսահայերին, Վեհափառը շարունակեց.

«Այսօր՝ այս առաջին հանդիպմանը, ես ուզում եմ հայրապետական գըլխահատանք հայտնել ձեզ, որ այսպես համախումբ կերպով այս երեկո հավաքվեցիք ողջունելու ձեր Սուրբ Եկեղեցու հոգևոր պետին, որ իմ տկար անձն է այս ժամանակահատվածում: Ատված լուսավորի և երջանկացնի

Վազգեն Ա երջանկահիշատակ Կաթողիկոսի հոգին: 39 տարիներ նա այս ցուպը կրեց. այսօր այդ լուծը փոխանցվել է ինձ և իմ հոգևոր եղբայրների հետ տանելու եմ այն: Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից եկել եմ ձեզ հայտնելու, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ով որ էլ լինի, պետք է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս լինի բոլո՛ր հայերին և ոչ թե Էջմիածնի և Երևանի հայությանը:

Եղբայրներ և քույրեր, այսօր մենք անցնում ենք մի վճռական, դարձակետային, հեղաշրջող պատմական գործընթացի միջից: Այս օրը երբեք չի նմանվելու ուրիշ օրերի. այս օրը անկախ Հայրենիք, ազատ ու անկախ պետականություն կառուցելու օր է և՛ Հայաստանի, և՛ Վրաստանի համար: Սրանից 10 տարիներ առաջ դուք կարող էիք ասել, թե ինչ որ անում էինք, մեր կամքով չէինք անում, բայց այսօր դուք եք տերը ձեր ճակատագրի և այլևս ոչ ոքի չեք կարող մեղադրել: Մենք ենք որոշողը, մենք ենք գործադրողը, տերը լինենք մեր անկախության և նրա արժեքը լիովին ըմբռնենք. նա մեզանից զոհողություն է պահանջում: Ես չեմ եկել ձեզ համար վարդեր ցանելու: Ո՞ր մեկ երկրի անկախությունը դժվարությամբ չի կայացել: Հեշտագնաց, հեզասահ ճամփա չէ անկախ ապրել ուզող ազգի կյանքը:

Այս օրերին յուրաքանչյուրը թող իմանա պատասխանատվության բարձրագույն աստիճանով, թե ինչ է իր պարտքն ու բաժինը, որովհետև ազգակերտումը բոլորիս հավաքական և միասնական գործն է: Մենք պետք է սովորենք գերագույն դասը, այն է՝ ներդաշնակ, խաղաղ, լծակցական ոգով և նվիրումի, զոհողության գիտակցությամբ ձեռք-ձեռքի տանք մեր ազգի առողջությունն ու մեր Հայրենիքի տոկունությունը, մեր նորաստեղծ անկախ պետականությունը ամրացնելու համար: Աստված է տվել մեզ այս առիթը: Բայց մենք պարտավոր ենք արժանի լինել նրա շնորհին: Հայի գործն է կառուցելը: Մի մեծ պատմաբան՝ բյուզանդագետ, ասել է. «Հայ ազգի անունն է կառուցողների ազգ»: Կառուցել ոչ միայն քարի մեջ, այլ կառուցել մարդկային կյանքի մեջ: Կյանքը կերուխում չէ: Կյանքը ա՛յս է, միասին մեր այստեղ լինելը, մեր մշակույթը, տաճարները, մանրանկարները, երաժշտությունը, մի խոսքով՝ մեր ինքնաարտահայտության բարձրությունը: Պատրա՞ստ եք այդ բարձրությանը, ուրեմն ազգ կլինեք:

Ազատության այս շրջանին եկեք բոլորս էլ կերպարանափոխվենք: Թողնենք այն, ինչ որ էինք երեկ, և լինենք այն, ինչ որ Աստված կցանկանա Իր Սուրբ Ավետարանի և Իր Եկեղեցու՝ մեզ ուսուցանած ճշմարտություններով: Մեր կյանքը կաղապարենք Քրիստոսի հավատքի պատգամներով՝ հայոց լեզվով, հոգով ու մշակույթով արտահայտված:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԻԼԻԱ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀԵՏ

Երեկոյան ժամը 19.00-ին Վեհափառ Հայրապետը և Նրա գլխավորած պատվիրակությունը Համայն Վրաստանի Պատրիարքի Աթոռանիստում հանդիպեցին Նորին Սրբություն Իլիա Բ-ի հետ: Հանդիպմանը ներկա էին նաև Խորհրդարանի խոսնակ Վախթանգ Գոգուաձեն, հոգևոր դասի և կառավարության ներկայացուցիչները: Այստեղ երկու Հայրապետներն էլ կարևորեցին քույր Եկեղեցիների միջև փոխադարձ հասկացողությամբ և աջակցությամբ Եկեղեցու առաքելության և ավելի ևս սերտացման հրամայականը: Քննարկվեցին նաև հիմնախնդիրներ՝ կապված համագործակցության և միջ-

Գիրգեր Գրիգորյանի վազդիզ

Երկու հովվաղեները Մծխեթիի վանքում

եկեղեցական փոխհարաբերությունների հետագա ամրապնդման և զարգացման հետ: Այս առիթով Վեհափառ Հայրապետին ողջույնի խոսքեր հղեց նաև Խորհրդարանի խոսնակ Վ. Գոգուաձեն: Նա ևս իր հերթին արժևորեց Եկեղեցու դերը Հայաստանի և Վրաստանի Հանրապետությունների փոխհամագործակցության մեջ, նոր պայմանների՝ անկախության և տնտեսական բարեկարգության այս դժվարին ժամանակամիջոցում:

Հանդիպման ավարտին Համայն Վրաց Պատրիարք Իլիա Բ-ն, որպես եղբայրության առհավատչյա, հուշանվերներով պատվեց Վեհափառ Հայրապետին և Նորին Սուրբ Օծությանն ընկերակցող շքախմբի բոլոր անդամներին:

Ժամը 20.30-ին շուրջ մեկ ժամ երևան դուրս տևած ջերմ հանդիպմանը հաջորդեց Վեհափառ Հայրապետի այցելությունը Մեսեխի տաճարը, որտեղ ամփոփված են Սուրբ Շուշանիկ վկայուհու ճշխարները: Այստեղ բարեխոսական աղոթքով և արբուհու գերեզմանի առջև հարգանքի խոնարհումով էլ ավարտվեց Նորին Սուրբ Օծության այցելության առաջին օրը:

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հաջորդ օրը, սեպտեմբերի 9-ին, Վեհափառ Հայրապետը Իլիա Բ-ի ընկերակցությամբ մեկնեց Թբիլիսիից քիչ հեռու գտնվող **Մցխեթի** քաղաք, որտեղ այցելեց նշանավոր և պատմական Սվետիցխովելի Պատրիարքական տաճար, Սամթավրո կուսանաց վանք և Ջվարի (Խաչ) մենաստան: Այս երեք տաճարներում էլ աղոթք մատուցվեց և՛ հայարեն, և՛ վրացերեն լեզուներով ու հոգևոր երգերով՝ որպես խորհրդանիշ և վկայություն ի Քրիստոս մի լինելու եղբայրության ճշմարտության:

Այնուհետև պատվիրակությունը ուղևորվեց **Գորի**, և քաղաքի մոտ գտնվող Սամթավիսի գյուղում երկու Հայրապետները աղոթք մատուցեցին տեղի հրաշագեղ եկեղեցում, ապա այցելեցին քաղաքային թանգարան, իսկ կեսօրին, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի, քաղաքային իշխանությունները կազմակերպեցին շքեղ ընդունելություն և հյուրասիրություն: Այնուհետև պատվիրակությունը վերադարձավ Թբիլիսի:

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒՆ

Երեկոյան ժամը 19.00-ին Վեհափառ Հայրապետն ուղևորվեց Հավլաբարի Սուրբ Էջմիածին եկեղեցի, որտեղ խռնված հավատացյալ հայորդիների բազմությունը մեծ հուզմունքով, արտասրուի անհամբերությամբ իր մեջ ներփակեց Հայոց Հովվապետին:

Այստեղ «Հայրապետական մաղթանքից» հետո, թեմի բարեխնամ առաջնորդ Տ. Գևորգ եպիսկոպոս Սերայդարյանը ողջույնի և բարիգալստյան խոսքով հրավիրեց Վեհափառ Հայրապետին իր հայրական պատգամն ու օրհնությունը բաշխելու Վիրահայոց հավատավոր ժողովրդին: Իր խոսքում Վեհափառ Հայրապետը հատուկ կերպով անդրադարձավ երկու եղբայր՝ հայ և վրաց ժողովուրդների բարեկամությանը, որը պատմանն ու հիմնաքարն է երկու Եկեղեցիների և պետությունների ամրության և միասնական բարգավաճման: Այնուհետև Նորին Սուրբ Օծությունը պարզեց Վրաստան այցելության նպատակը, որ է Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը և նրա

միջից Աստուծո խոսքը թարգմանել և Հայոց առաքելահիմն ու լուսավորչահաստատ հավատքը վերարծարծել և կենդանացնել Հայրենիքից և Սուրբ Էջմիածնից միայն աշխարհագրականորեն հեռու գտնվող հայ զավակների հոգիներում.

«Սիրելի հոգևոր եղբայրներ և թանկագին հավատացյալ զավակներ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու, որ ապրում եք այստեղ՝ Վրաստանի օրհնյալ հողի վրա, հատկապես Վրաստանի մայրաքաղաք Թբիլիսում,

Անհավասիկ անցան 24 ժամեր այն պահից, որ ես ոտք դրեցի Վրաստանի հողի վրա: Այսօր առաջին անգամն է, որ գտնվում եմ մեր Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու կամարների ներքո և աղոթակից եմ դառնում ձեզ հետ: Իմ հոգում ծնկի եմ գալիս փառք տալով Աստծուն, որ ինձ շնորհեց այս հոգևոր սքանչելի առիթը մեր ներքին աշխարհում Աստված զգալու, Քրիստոսի ներգործությունը ունենալու և Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի ներկայությունը ապրելու գեղեցկագույն պահը: Մարդ արանից ավելի ինչ գեղեցկություն կարող է երևակայել, երբ իր ժողովրդի հետ միասին հանդիպում է Աստծուն Սուրբ Էջմիածնի ճանապարհով: Ապրեք, հազար ապրեք, զավակներ հայոց ազգի, այսպիսի հավատարմությամբ՝ հանդեպ մեր Առաքելական Մայր Եկեղեցու և հանդեպ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի:

Սիրելինե՛ր, ես Վրաստան եկա հատկապես Մեր սիրեցյալ եղբոր՝ Համայն Վրաց Եկեղեցու հոգևոր այեռի՝ Իլիա Բ Կաթողիկոս-Պատրիարքի հրավերով և նաև ձեր առաջնորդ Սրբազանի և թեմական խորհրդի հաճախակիորեն կրկնված հրավերներով, որպեսզի կարողանամ առաջի պատմության և առաջի գալոց տարիներին և սերունդներին ասել՝ գործնական կյանքով ասել և ոչ թե սոսկ խոսքով, որ մենք միասին ենք տանելու Քրիստոսի սուրբ առաքելությունը այս ողջ տարածաշրջանում՝ Հայաստանում և Վրաստանում՝ միմյանց հետ եղբայրական սերտ գործակցությամբ: Եվ դուք այստեղ՝ Վրաստանում ապրելու եք այն նույն քրիստոնեական հավատքը, ինչպես ձեր եղբայրները ապրում են Մայր Հայրենիքում՝ Հայաստանում, և ամբողջ աշխարհի չորս ծագերում:

Առաջին անգամ եմ հանդիպում ձեզ, բայց չգիտեմ ինչու, կարծեք թե ճանաչել եմ միշտ: Ոչ մեկիդ դեմքը չէի տեսել, բայց ձեր բոլորի միջից երևացող մեր ընդհանրական դեմքը՝ հայի դեմքը, այսօր տեսնում եմ, կարդում եմ ձեր անհատական, անձնական դեմքերի միջից: Մենք ունենք մեկ պատկանելություն, որն է՝ պատկանելությունը Հայաստանյայց Եկեղեցուն և մեր Հայրենիքին: Ամեն մեկը մեզնից իր անձնական պատմությունը, կյանքը ունի, բայց բոլորս միասին մեկ պատմություն ունենք, որը պատկանում է ոչ ինձ և ոչ էլ ձեզ, այլ բոլորիս: Եվ դրա մեջ է մեր ինքնությունը, մեր արժանապատվությունը և մեր ուժը: Եթե ընդհանուրիս պատկանող ուժերը պակասեն մեր մեջ, ինչ էլ լինենք, անհատապես ոչինչ ենք: Ընդհանրությամբ ենք այն, ինչ որ ենք: Համայնությամբ ենք միայն զորավոր. և մեր Եկեղեցին այն մագնիսն է, որ իրար է կապում ողջ հայությանը՝ որտեղ էլ որ ծնված լինենք:

Աշխարհագրությունը չափվում է նյութական չափերով, սահմաններ են գծվում, որոնք մարդկային պատմությանն են պատկանում, բայց մեկ այլ «աշխարհագրություն» կա, որ սահման չունի՝ հավատքն է այդ, լեզուն և

գրականությունը: Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցը Հացեկաց գյուղի՞ն է պատկանում՝ նա ծնվել է այնտեղ, բայց իր գիրը այսօր ինձ, ձեզ և աշխարհի չորս ծագերում ապրված հայությանն է պատկանում: Կամ Վարդանը Ավարայրի դաշտի՞ն է պատկանում՝ նա մեռավ այնտեղ, բայց իր հավատքի ուժը և Հայրենիքի ու հավատքի համար մեռնելու կամքը հավերժորեն բոլորիս է պատկանում՝ և ոչ միայն այսօր, և ոչ միայն վաղը: Այսպիսի ուժերն են ազգերին մեծ դարձնում: Մեր այս ուժը Սուրբ Էջմիածինն է, մեր Սրբություն Սրբոցը, որտեղ Աստված այցելեց մեր Հայոց Երկիր, որ երկրորդ Բեթղեհեմ է մեզ համար: Աստված Ինքը ցույց տվեց Հայոց եկեղեցու տեղը, ինչպես և Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի աչքերի մեջ ցույց տվեց Այբ, Բեն, Գիմը: Եվ ի՜նչ խորհուրդ է սա, որ հայ ժողովուրդը իր եկեղեցին ու գիրը երկնքից է ստացել ու այդ գիտակցությամբ ապրել, և հետևաբար, այն չպետք է եղծվի երկրի վրա, որովհետև երկնային, հավերժական է: Մարդիկ երբ նրանցով ապրեն՝ մահ չեն ունենա: Մենք պետք է լինենք նորոգված, կերպարանափոխված ժողովուրդ:

Եղբայրներ և քույրեր, եթե եկեղեցու սա ջահը միշտ առանց սրբելու մնա՝ կփոշոտվի: Ես եկել եմ Սուրբ Էջմիածնի ավելով՝ ձեր հոգիների միջի փոշին սրբելու: Մարդ ենք, սայթաքումներ ու թերացումներ կունենանք և մեղքեր կգործենք. սխալվելը մարդկային է, բայց սխալով ապրելը անմարդկային է: Պետք է մաքրվենք, բյուրեղանանք ու նորոգվենք բնության օրինակով. աշնանը ամեն ինչ խամրում է, բայց գարնանը վերստին կենդանանում: Եվ գարուն է այսօր մեր աշխարհում ազատ-անկախ պետականությամբ. այդ մեծ օրվա գավակներն եք դուք:

Ես ցանկանում եմ, որ Աստված ձեր մեջ իջեցնի Սուրբ Հոգու ներգործությունը, և ձեզանից ամեն մեկը աղոթք դառնա իր հոգու մեջ և ասի. ո՜վ Տեր, ինձ արժանի արա Քո հավատքին, Քո անմահությանը, որ արտահայտվել է Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնով և մեր ողջ հոգևոր ժառանգությամբ: Մենք եթե այսօր ունեցանք մեր ազատ ու անկախ Հայրենիքը, պետք է նորոգված ժողովուրդ լինենք և ըստ այնմ ապրենք:

Արտաքին փոփոխությունը ոչ մի նշանակություն չունի, այլ կարևորն այն է, թե մենք ինչպես ենք վերաբերվում. եկեղեցին այս արտաքին զարդարանքն ու հարդարանքը չէ, այլ՝ մեր հոգին է: Երբ նրա մեջ հավատքն ու աղոթքը կենդանի են՝ մենք Աստծու տաճար կլինենք, և եթե ունենք այդ հավատքը՝ քարին էլ եկեղեցու կերպաչանք կտանք, բայց եթե չունենանք՝ ինչո՞վ պիտի շինենք մեր եկեղեցին: Հավատքն ու հոգեկան ապրումն են եկեղեցին: Մեր ժողովուրդը մնացել է այդ հավատքի արտահայտությունը եղող այն ժողովուրդը, որի համար Ավետարանն ասում է՝ «ժողովուրդ ընտրյալ»՝ Աստուծո ընտրյալ: Ի՞նչ է նշանակում ընտրյալ, այսինքն՝ պատկանում ենք Աստծուն: Եթե Աստծուն ենք պատկանում, ուրեմն դրա համաձայն պետք է ապրենք: Այս գավազանը կարող է լինել մի սովորական գավազան, բայց եթե երբեք այս գավազանը բռնել է Խրիմյան Հայրիկը, այդ գավազանը ուրիշ է՝ նրա անհատական դրոշմը կա մեջը: Այսպես էլ Աստուծո դրոշմը կա մեր մեջ՝ Սուրբ Էջմիածինն է այդ կնիքն ու դրոշմը, և մենք Սուրբ Էջմիածնի կնիքով պետք է մնանք սեփական Աստծուն ու Մայր Առաքելական Սուրբ Եկեղեցուն:

Այսօր ես եկել եմ Սուրբ Էջմիածնից՝ ասելու համար ձեզ, որ դուք ճիշ թափեք, ջանք չխնայեք, եկեղեցու մեջ ձեր ներկայությունը շարունակական դարձնեք և ոչ թե պարագայական և պատահական: Այսօր եկել եք, հազար

բարի, բայց եթե հաջորդ կիրակի դատարկ պիտի լինի եկեղեցին՝ որեմն մենք թերացել ենք: Եկեղեցին պետք է որ ձեր շարունակական այցելությամբ կենդանի դառնա. դրա համար է, որ հաճախ ասել եմ՝ մեր Եկեղեցին ուժեղ է ոչ թե միայն իր պատմական ժառանգությամբ, ոչ թե հնուց, անցյալ դարերից եկած եկեղեցիներով, այլ իր կենդանի՛ հավատքով: Մենք ի՞նչ արժանիք ունենք, եթե մեր հայրերը չորրորդ դարում Էջմիածին են հիմնել, մենք ի՞նչ արժանիք ունենք, եթե յոթերորդ դարին Սուրբ Հռիփսիմե եկեղեցին են շինել, մենք ի՞նչ արժանիք ունենք, եթե սրանից ոչ հեռու՝ Ալավերդու շրջանում Սուրբ Սանահնի ու Հաղբատի վանքերն են շինել մեր հայրերը. մեր արժանիքը ի՞նչ է դրա մեջ. նրանց արածով հպարտանա՞լ, բայց այդ բավական չէ, այլ մե՞նք ինչ ենք անում այսօր: Նրանք արել են, Աստված կընդունի նրանց արածը, նրանք մեր գովասանքի կարիքը չունեն՝ Աստված նրանց կվարձատրի, բայց մենք պետք է որ նորոգվենք ու զորանանք հոգով, զոհողության կամք ունենանք մեր մեջ: Հեշտ կյանքը, դյուրին կյանքը, հաճոյական կյանքը պատկանում է նաև ուրիշ էակների. բույսերն էլ հաճոյանում են, երբ ջուր ես տալիս իրենց, կենդանիներն էլ հաճոյանում են, երբ խոտ են ուտում: Ճիշտ է, որ մենք էլ ենք սնունդ առնում, բայց «կե՛ր, ա՛րբ և ուրախ լեր»-ով կյանք կլինի՞: Այդպիսի կյանքը ո՛չ մարդկային է, ո՛չ կրոնական և ո՛չ էլ քրիստոնեական, այլ մշակույթով, հավատքով, եկեղեցիով, գրով ու գրականությամբ պիտի իրագործվի ու ճոխանա մեր կյանքը: Այդ բոլորը դո՛ւք պիտի անեք: Վրաստանի այս օրհնյալ հողի վրա պիտի ապրեք այդ քրիստոնեական հավատքը, և ձեր վրացի քույրերն ու եղբայրները պիտի տեսնեն, որ ձեր հավատքը անցյալի հավատք չէ, այլ այսօրվանն է, դեպի վաղը գնացող, որով օրհնյալ եք և օրհնյալ լինեք հավիտյանս հավիտենից. ամեն»:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՎ ՔԱՐՈԶ

Սեպտեմբերի 10-ին, կիրակի, Վիրահայոց թեմի **Սուրբ Գևորգ** Մայր եկեղեցում Վեհափառ Հայրապետը մասնակցեց սուրբ և անմահ պատարագի: Պատարագիչն էր Արարատյան Հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Ներսիսյանը:

Հընթացս սուրբ պատարագի քարոզեց և Հայրապետական օրհնությունները բաշխեց Վեհափառ Հայրապետը՝ շեշտելով, թե որքան ժամանակ մարդու մեջ կենդանի են աստվածային հավատքը, հույսը և սերը, պիտի անաղարտ մնա Աստծու պատկերը նրա հոգում և ավելիով պիտի փայլի և պայծառանա հասարակության ներքին կյանքը՝ լուսավորված Աստուծո անմար ջահով, որի ցոլքերը հարատև, առանց խցանումի ափոում են այդ երեք առաքինությունները՝ հավատքը, հույսը և սերը:

«Սիրելի հոգևոր եղբայրներ, հարգարժան ներկայացուցիչներ Վրաստանի պետության հայ համայնքի և Համայն Վրաստանի հոգևոր պետի՝ Նորին Սրբություն Իլիա Բ Կաթողիկոս-Պատրիարքի՝ հանձին Աբրահամ Սրբազանի, և թանկագին հավատացյալներ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու,

Այս օրը իմ կյանքում անջնջելիորեն հիշատակելի օր պիտի մնա: Այս օրը ինձ համար երջանկագույն օրերից մեկն է, երբ ես գտնվում եմ պատմա-

Թբիլիսիի հայոց Ս. Գեւորգ եկեղեցում պատարագի ընթացքում

Սիրուհի Բաղդասարի Գևորգ Նարեկացու անվան միջնակարգ դպրոցի 1 դասարանի աշակերտներ

կանորեն այնքան հարուստ և այնքան պերճախոս Վրաստանի մայրաքաղաք Թիֆլիսում՝ Սուրբ Գևորգ պատմական եկեղեցու կամարների ներքո, քանզի այն, ինչ որ իմ պատանի օրերից, դպրոցական տարիքիս արտասանում էի Թիֆլիսում գրված բանաստեղծություններ, կարդացել էի Թիֆլիսի «Վերնատան» մասին, հանդիպել էի ու խոնարհաբար աշակերտել նաև այստեղ գործած Գարեգին Ա. Հովսեփյան Կաթողիկոսին, և ամբողջ Թիֆլիսը իբրև այդ ժամանակաշրջանի հայ մշակույթի հուշարար ու ստեղծագործության վկա, որպես հայ մշակույթի կենտրոններից մեկը, այսօր իմ աչքերով եմ տեսնում և փառք տալիս Աստծուն, որ ինձ արժանի դարձրեց տեսնելու այս քաղաքը և այստեղի հայ գաղութը, որը կենսունակ է և ոչ թե միայն «դարո՜ւց-դարո՜ւց հիշատակ»:

Դուք անցյալի ժառանգ չեք միայն, այլ ներկայում ապրող և դեպի ապագա նայող ժողովուրդ եք: Պատմությանը մոտեցեք որպես ներշնչման աղբյուրի և ոչ թե միայն մխիթարության առիթի: Այլևս մի ասեք, թե մեր հայրերը այսպես են արել, և մենք այսպիսի մեծ մարդիկ ենք ունեցել: Այդ անցյալ եղանակը փոխեք: Ի՞նչ ենք այսօր և ի՞նչ ենք լինելու վաղը: Դա է այսօր էականը:

Ես գալիս եմ մեր սրտերում հավերժորեն ներկա Սուրբ Էջմիածնից՝ հիշեցնելու համար, թե Սուրբ Էջմիածինը պատմական եզակի կենտրոնն է Հայաստանյայց Եկեղեցու և հույսի աղբյուր է ձեզ համար և ոչ թե պատմության սոսկ հուշարար: Մենք այսօր այս եկեղեցում փառք ենք տալիս Աստծուն, որ թե՛ Վրաստանին և թե՛ Հայաստանին ազատություն և անկախություն շնորհեց, այսինքն մեր ժողովուրդներին տվեց այն, ինչ մենք ցանկանում էինք: Փառք Քեզ, Աստված, որ այդ առավոտը վերստին ծագեցրիր մեր Հայոց աշխարհի վրա:

Այսօր, սիրելի հավատացյալներ, որպես նորընտիր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, այս Սուրբ Խորանի վրա, ձեր առջև, հարգանք եմ ընծայում իմ երջանկահիշատակ նախորդին՝ Նորին Սուրբ Օծություն Տեր Տեր Վազգեն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին և բոլոր նրանց, ովքեր ինձնից առաջ այս լուծը կրել են իրենց ուսերին. նաև հարգանք բոլոր այն առաջնորդներին Վիրահայոց թեմի, ովքեր գործել ու Աստծու Խոսքն են քարոզել ձեզ՝ զԱստված թարգմանելով ու մեր հայրերին վերապրեցնելով ձեր կյանքերի մեջ:

Սիրելի հավատացյալներ, այսօր իմ կրոնական խոսքի համար ես ընտրել եմ երեք բառեր, որ վերցված են մեր Եկեղեցու երեկոյան ժամերգության աղոթքից, որը այս օրերին գրեթե մոռացվել է մեր ժողովրդի հիշողությունից. «Յաւել ի մեզ, Տէր Ամենակալ, զհաւատս, զյոյս, զսէր եւ զամենայն գործս առաքինութեան»:

Երեք բառեր՝ հավատք, հույս և սեր: Սրանք ճանաչվել են ամբողջ քրիստոնեական աշխարհի մտածողության մեջ որպես գերագույն երեք առաքինությունները մարդկային կյանքի: Սրանց վրա է հիմնված մարդկային կյանքը. հանեցեք հավատքը, դուրս թողեք հույսը և վանեցեք սերը՝ մահ կդառնա կյանքը: Սերը, հույսը և հավատքն են իմաստ ու ստեղծագործության թափ տալիս մեր կյանքին: Հավատքը այն գիտակցությունն է, թե մեզնից վեր մեզ ստեղծող մի ուժ կա՝ Աստված, թե մենք մեր գոյությունը և այս ամբողջ տիեզերքը մեր ձեռքով չենք շինել, այլ Աստված է տվել մեզ, որպեսզի մենք ապրենք և շահեցնենք միայն երջանկության և բարիքի հաղթանակ: Հավատքը այն գերագույն ուժն է, որ մարդուն սեփական անձից այն

կողմ ու վեր՝ Աստծուն, ընդհանուր մարդկության և մեր պարագային՝ հայ ժողովրդի ու Եկեղեցու հետ է կապում: Հավատքը այն ուժն է, որ երբ մարդկային բոլոր ուժերը սկսում են, այն մեզ կենսունակություն է տալիս: Այն խոսքը, որ Վարդանանք արտասանեցին Ավարայրի ճակատամարտից առաջ, երբեք չպետք է բացակայի մեր երիտասարդների ու երիտասարդուհիների շրթներից. «Յայսմ հաւատոց մեզ ոչ ոք կարէ խախտել՝ ո՛չ հրեշտակք երկնից եւ ո՛չ մարդիկ, ո՛չ սուր, ո՛չ հուր, ո՛չ ջուր եւ ո՛չ զինչ եւ են դառն հարուածք»:

Երբ հավատքը կենդանի է մարդու հոգում, նրա կյանքը այդ հավատքի ուղղությամբ, ուղղվածությամբ ու թելադրությամբ է ապրվում: Ձեր ամենօրյա կյանքը Աստծու հանդեպ ձեր ունեցած հավատքի ցոլքը պիտի լինի: Եթե դուք իբրև մարդիկ և իբրև քրիստոնյա հայեր չեք կարող իրար սիրել, մի ասեք, որ սիրում եք Աստծուն: Դա կեղծ է: Ավետարանն ասում է. Եթե մեկն ասի, թե սիրում է Աստծուն և ատի եղբորը՝ սուտ է խոսում: Ով չի սիրում եղբորը, որին տեսնում է, ինչպե՞ս կարող է սիրել Աստծուն, որին չի տեսնում:

Աստծու սերը փոխանցվում է մարդկանց՝ սիրո միջոցով: Մենք երբ այդ սերը ցույց տանք իրար հանդեպ՝ մեր կյանքը դրախտ կլինի, բայց եթե սերը պակասի, այն ժամանակ քաոս ու անապատ կլինի, և մեր կյանքը դեպի մահ կգնա: Դուք ասեք ինձ, թե որ մեկ անձն է ստեղծագործել ատելությամբ: Ատելությունը քանդում է, բամբասանքը՝ խորտակում. ինչ որ կառուցում է՝ դա սե՛րն է: Այս եկեղեցին, Ս. Գևորգը, կառուցողները սիրել են եկեղեցին և այդ պատճառով են այն կանգնեցրել: Հետևաբար, եթե հավատքը մեր կյանքի մեջ ներգործող ուժ է, ապա հավատքի սնունդը, աղբյուրը սերն է, իսկ նրա ծաղկումը՝ հույսը: Երևակայեցեք մի մարդու, որ հուսահատ լինի, նա կյանքում արդեն իսկ մահացած է: Հույսն է, որ մեզ միշտ տալիս է օրվա ճեղության, դժվարության հաղթելու կամքը: Եվ Սուրբ Գիրքն ասում է, և մենք էլ լսենք միայն Աստուծո Խոսքը. «Յոյս ոչ երբէք ամաչեցուցանէ»: Այս անցնող բռնության տարիներին մեր հույսը երբեք չմարեց: Բնականորեն եղան սկարության և թուլության պահեր, բայց հույսներս երբեք չկորցրեցինք, որը գեղեցիկ կերպով պատկերում է հետևյալ բանաստեղծությունը.

Երբ ալեկոծ ծովու վրա իմ մակույկը խորտակվի,
Ես փրփրադեզ ալյաց մեջը իմ հույսը չեմ կորցնի:

Առանց հույսի կյանքը անլույս է և վախճանը՝ մահ:

Եղբայրներ և քույրեր, սա իմ անդրանիկ այցելությունն է ձեզ՝ Վիրահայոց թեմ: Ուզեցի, որ իմ անդրանիկ պատգամը ձեր սրտերի, մտքերի, կամքերի և կյանքերի մեջ արձանագրվի այս երեք բառերով: Եթե ինձ էլ մառանաք, այս երեք բառերը չմոռանաք՝ հավատք, հույս և սեր: Եվ այս հիշելը կամ մոռանալը չէ կարևորը, այլ նրանք գործադրելը: Եվ այս եմ հատկապես պատգամում ձեզ, քանզի նույն հավատքով, նույն հույսով ու նույն սիրով եմ եկել Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից՝ այս երեք պատգամները բերելու ձեզ և տեսնելու, որ նրանք գործնականապես թարգմանվեն ձեր կյանքում: Ես գիտեմ, որ դժվար ժամանակներում եք ապրում: Մենք էլ Հայաստանում նույն տնտեսական, ընկերային ճեղքումները ունենք: Եվ բնական է այդ.

Զախորդ օրերը ձմռան ցման կուգան ու կերթան,
Վհատելու չէ, վերջ կունենան...:

Հույս է պետք և աշխատանք, հույսի հետ՝ աշխատանք: Ուրիշ միջոց չունենք: Ես չեմ կարող ձեզ փոխադրել մի այնպիսի երկիր, ուր մեղր ու կարագ են հոսում. այդպիսի երկիր էլ չկա, քանզի ամեն երկրում դժվարություն կա: Բայց նեղությունն ու ուրախությունը հավասարապես մեր բաժինն են: Մենք չենք ծնվել միայն ուրախանալու համար: Մեր Տերը՝ Հիսուս Քրիստոս, խաչվեց, տառապեց և նրա միջոցով հաղթեց: Հետևաբար, նեղությունից մի ընկճվեք, բոլորս էլ պիտի անցնենք այս պահը և պիտի պայծառ կերպով հասնենք ապագային:

Այսօր ես մի սիրելի պարտականություն ունեմ կատարելու, որովհետև գիտեմ, որ երկար տարիներ իր կյանքը ձեր կյանքերին է խառնել մեր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միաբաններից Գերաշնորհ Տ. Գևորգ եպիսկոպոս Սերայդարյանը: Նա Էջմիածնում ձեռնադրվել և ավելի քան քսան տարիներ եղել է այս թեմի առաջնորդը: Ես ուզում եմ այս հանդիսավոր պահին ձեր առջև գնահատել նրա առավել քան քսանամյա ծառայությունը որպես առաջնորդ **Վրաստանի թեմի և այսօր նրան շնորհել ԱՐՔՈՒԹՅԱՆ տիտղոս և պատիվ»:**

Սուրբ պատարագին ներկա էին նաև Վրաստանի Հանրապետության Խորհրդարանի խոսնակ Վ. Գոգուաձեն, պետական պաշտոնական այլ անձինք և Վրաց Եկեղեցու ներկայացուցիչները՝ Արրահամ եպիսկոպոսի գլխավորությամբ:

Այստեղ Միքայել ծ. վրդ. Աջապահյանը ընթերցեց Հայրապետական կոնդակը, որով արքության տիտղոս է շնորհվում Վիրահայոց թեմի բարեխնամ առաջնորդ Գևորգ եպիսկոպոս Սերայդարյանին՝ իր բազմամյա ծառայության համար:

Սուրբ Գևորգ եկեղեցու բակում խռնված հայրենաբաղձ ժողովուրդը արցունքախառն համբույրներ էր դրոշմում Վեհափառ Հայրապետի Աջին, զգեստներին, գավազանին, որ սոսկ համբույր չէր, այլ գոյարանական միաձուլում Սուրբ Էջմիածնի և Հայրենյաց հողի հետ, որոնց հոգենորոգող ծալքերի մեջ տեսնում էին իրենց հայրերի պահապան և հովանավոր Աստծուն՝ հայի՛ Աստծուն: Վեհափառ Հայրապետի ներկայությունը այդ արքազան տեսիլքով ապրող հավատացյալներին կցում և օղակում էր այն ոսկե շղթային, որը Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչից ձգվում է մինչև Գարեգին Ա. Հայրապետ, որով նրանց հոգեկան աչքերի առջև պայծառափայլորեն հայտնվում էր ամբողջական Հայաստանյայց Եկեղեցին, որ «մեն մի քարի տակ գետնի, դեպի երկինք բարձրացող գաղտնի ճամփա մը ունի» և ընդխառնված վերածվում ու դառնում էին Հավերժի ճամփորդը Հայ Եկեղեցու անմահության, որի «խաչերն են դաշույն և զանգակներն են բոմբյուն և երգն է միշտ հաղթություն»:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՆԱԽԱԳԱՀ ԷԴՈՒԱՐԴ ՇԵՎԱՐԴՆԱՁԵԻ ՀԵՏ

Օրվա երկրորդ կեսին, ժամը 16.00-ին, Թբիլիսիի Նախագահական պալատում Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա.-ին, ընկերակցությամբ

Իլիա Բ Պատրիարքի, ընդունեց պետության ղեկավար **Էդուարդ Շևարդնաձեն:** Հանդիպման ընթացքում Նախագահը շնորհակալություն հայտնեց Վեհափառ Հայրապետին այս այցելության առթիվ և Նորին Սուրբ Օծության միջոցով իր եղբայրական ողջույնները փոխանցեց նաև ՀՀ նախագահ Լևոն Տեր-Պետրոսյանին՝ ավելացնելով, որ Վրաստանի Հանրապետությունը մշտապես կանգնած է և պիտի լինի եղբայրական Հայաստանի կողքին: Իր հերթին Վեհափառ Հայրապետը շնորհակալություն հայտնեց այսքան ջերմ ընդունելության և հյուրընկալության համար՝ միաժամանակ կարևորելով երկու քույր Եկեղեցիների և եղբայրական հանրապետությունների սերտ համագործակցության դերը կովկասյան ընտանիքում:

Այս հանդիպումից հետո Նորին Սուրբ Օծությունն այցելեց նաև ՀՀ դեսպանատուն՝ հանդիպելով Վրաստանում ՀՀ դեսպան Լևոն Խաչատրյանի և ամբողջ աշխատակազմի հետ: Նա իր հայրական խոսքով գնահատեց դեսպանի և նրա օգնականների գործունեությունը:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ Ի ՊԱՏԻՎ ՎԵՀԱՓԱՌԻ

Երեկոյան Համայն Վրաստանի Կաթողիկոս-Պատրիարք Իլիա Բ-ն Վրաց Պատրիարքարանում կազմակերպել էր մեծ ընդունելություն՝ ի նշանավորումն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Գարեգին Ա-ի անդրանիկ այցելության, որին ներկա էին պետության ղեկավար Է. Շևարդնաձեն իր տիկնոջ հետ միասին, Խորհրդարանի խոսնակ Վ. Գոգուաձեն, Դաշնակցային Ռուսաստանի դեսպանը, Պետական համալսարանի տնօրեն Ռ. Մեսրնելին, ՀՀ դեսպան Լևոն Խաչատրյանը, Վրաց Եկեղեցու բարձրաստիճան հոգևորականներ, հայ համայնքի ներկայացուցիչներ, մտավորականներ, քաղաքական գործիչներ և պաշտոնական անձինք: Այս առթիվ Վեհափառ Հայրապետը պետության ղեկավար Է. Շևարդնաձեին պարգևատրեց Հայ Եկեղեցու բարձրագույն՝ **«Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ»** շքանշանով, իսկ Իլիա Բ Պատրիարքին նվիրեց երկու Եկեղեցիների եղբայրությունը խորհրդանշող մի զարդաքանդակ՝ հայերեն և վրացերեն լեզուներով, սաղմոսից քաղված **«Զի բարի կամ զի վայելուչ, զի բնակեն եղբարք ի միասին»** վերտառությամբ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ուղղված ջերմ խոսքերից հետո, հավաքվածներին իր ողջույնի և օրհնության խոսքը հղեց նաև Վեհափառ Հայրապետը.

«Սիրեցյալ եղբայր ի Քրիստոս,

Անկարագրելի ուրախության և անպատմելի հրճվանքի պահ եմ ապրում ես այսօր՝ այս պահին, քանզի ինձ՝ օտար աչքերում ծնված ու հասակ առած հայորդու համար Վրաստանը, Վրաց ժողովուրդը և Վրաց Ուղղափառ Եկեղեցին այժմ դուրս են գալիս կարդացված գրքերի էջերից և կյանք ու երանգ են ստանում իմ աչքերի առջև ի տես Ձերդ Սրբության, ձեր ազնվասիրտ ու պատվախնդիր ժողովրդի և ձեր գեղեցիկ ու չքնաղ հայրենիքի՝ Վրաստանի:

Այո՛, ես հայաստանաբնակ իմ հայրենակիցների նման պատեհությունն ու բարեբախտությունը չեմ ունեցել իմ կյանքի ուղեգիծը ուղեկցված տեսնելու վրաց դրացի ու բարեկամ ժողովրդի ներկայությամբ, սակայն մեր պատ-

Հանդիպում Վրաստանի ղեկավար Է. Շեվարդնաձեի հետ

Վրաստանի ղեկավար Է. Շեվարդնաձեի հետ

Շաշկերույթ ի ոլորտի Վեհափառ Հայրապետի

Վեհափառ Հայրապետը Է. Շեվարդնաձեին պարգևատրում է
«Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ» շքանշանով

Ճաշկերույթ ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի

Խմբանկար Գ-որի խաղաքում

մության անուրանալի վկայություններով միշտ գիտակցել ու բարձրորեն գնահատել եմ Քարթվելիի ժողովրդի շինարար ոգին ու եղբայրական զգացումը հանդեպ իմ հայրենիքը, իմ ժողովուրդն ու իմ Եկեղեցին:

Այսօր գերազանցապես երջանիկ եմ, որ որպես առաջին սպասավորը Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու, որպես Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, ոտք եմ դնում վրացական սուրբ հողի վրա և ողջունում Ձերդ Սրբությանը եղբայրական քաղցրագույն զգացումներով և քրիստոնեական սիրո արտահայտությամբ:

Հիրավի, ինչպես հայ-վրացական դարավոր բարեկամությունը, այնպես էլ Հայ և Վրաց քույր Եկեղեցիների մտերմությունը դարերի հենք ունի: Այդ մտերմություն ավելի ամրացավ ու ավելի սերտացավ նամանավանդ մեր երջանկահիշատակ նախորդի՝ Վազգեն Ա. Կաթողիկոսի օրոք, որը բազմիցս հյուրը եղավ Վրաց Եկեղեցու և նաև անձամբ Ձերդ Սրբության՝ Ձեր գահակալության հանդիսությունից սկսած: Այդ եղբայրական ջերմ զգացումների արտահայտություն էր նաև Ձերդ Սրբության այցելությունը Ս. Էջմիածին՝ Վազգեն Կաթողիկոսի գահակալության 30-ամյակի ուրախ առիթով, և նաև Ձեր եղբայրական հարգանքի տուրքը վերջինիս շիրիմի առջև՝ հուղարկավորության տխուր օրերին: Երիցս իրավացի էր երանելի Հայրապետը, երբ 1984 թվականին հյուր լինելով այստեղ, ասում էր. «Մենք և Իլիա Կաթողիկոսը երկու հազար տարվա եղբայրներ ենք»՝ Իր և Ձերդ Սրբության անձերի մեջ խտացնելով մեր ժողովուրդներին:

Երջանկություն ունենք նաև Մեր եղբայրական խորին շնորհակալությունը հայտնելու Ձեզ՝ Մեր գահակալության առթիվ արված բարեմաղթությունների համար, որոնք անձնապես Մեզ փոխանցեց Ձեր ներկայացուցիչ Աբրահամ արքեպիսկոպոսը:

Ընդամենը հինգ ամիս է անցել Մեր գահակալության այդ օրվանից, և Մենք Մեր եղբայրական պարտքն ու պարտականությունն զգացինք այցելելու Վրաստան և Ձեզ, ձեր ժողովրդին ու Եկեղեցուն փոխանցելու Մեր և մեր ողջ ժողովրդի ու Եկեղեցու հարգանքն ու սերը:

Գաղտնիք չէ, որ հայ և վրացի ժողովուրդներն ունեցել են պատմական նույն ճակատագիրն ու անցյալը: Այսօր, հեղաշրջումների ու փոփոխությունների այս հարափոփոխ մթնոլորտում, նրանք ունեն նաև միևնույն ներկան, երբ յուրաքանչյուրը փորձում է կերտել իր սեփական ազգային պետությունը: Կասկած չկա նաև, որ նրանք ունենալու են նույն ապագան, քանզի չեն կարող պատմության քառուղիներում քայլել իրարից անջատ, իրարից մեկուսի: Ոստի այժմ, ինչպես երբեք, առաջնահերթ խնդիրն է մեր բարեկամության ընդհանուր առողջ մթնոլորտում թույլ չտալ որևէ ճեղքվածքի դուրգն իսկ հնարավորություն, ինչը որոշ չար ուժեր կցանկանան իրականացած տեսնել: Իմ խորին համոզումն է, որ չի կարող լինել հզոր Հայաստան՝ առանց հզոր Վրաստանի, և չի կարող լինել զորավոր Վրաց Եկեղեցի՝ առանց զորավոր Հայ Եկեղեցու:

Դարեր շարունակ վրացական ասպնջական հողում և մասնավորապես չքնաղ քաղաքամայր Թբիլիսիում կողք-կողքի իրենց գմբեթներն են խոյացրել վրաց և հայոց եկեղեցիները, իրենց զանգերի ձայներն են միախառնել միմյանց, Քրիստոսի Սուրբ Հարության վրացերեն ու հայերեն ավետիսներով ողողել քաղաքի փողոցները: Մենք հավատում ենք, որ այլ կերպ լինել չէր էլ կարող, քանզի վրաց ժողովուրդը մշտապես ականջալուր է եղել իր մեծագույն զավակներից մեկի՝ Շոթա Ռուսթավելու Քրիստոսաշունչ

պատգամին՝ «Ինչը տվեցիր, նա է հենց քոնը, ինչը պահեցիր, կորած է առհավետ»:

Անգամ միջնադարյան շրջանում մեր նախնիները իմաստություն ու յայնախոհություն են ունեցել չտարվելու անիմաստ դավանական վեճերով ու մտային մարզանքներով, այլ տվել են վառ օրինակը քրիստոնեական տարբեր դավանաբանական խորք ունեցող Եկեղեցիների խաղաղ ու շինարար գոյակցության հնարավորության:

Մենք դույզն իսկ կասկած չենք կարող ունենալ, որ վրաստանաբնակ մեր հայրենակիցները շարունակելու են Վրաստանի աստվածօրհնյալ հողում իրենց կյանքն ու աշխատանքը՝ մնալով միշտ նախանձախնդիր ու հավատարիմ քաղաքացիները վրացական պետության: Եվ այս գործում Հայ Եկեղեցին կանգնած է նրանց կողքին՝ աչքի ըիբի պես պահելով մեր Եկեղեցիների ու ժողովուրդների դարավոր բարեկամության անխախտելի սկզբունքը:

Սիրեցյալ եղբայր,

Մենք, որպես Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, հավերժ մնալու ենք աղոթող ձեր Եկեղեցու և հայրենիքի հարաճուն պայծառության համար: Մեր երջանկահիշատակ նախորդների թողած ժառանգությունը անհետ և անիմաստ կորչել չի կարող: Բախտորոշ շրջանում ենք ապրում մենք, և հաճախ մեր ժողովուրդների զավակները նայում են մեզ՝ մեզանից սպասելով այն լավագույնը, որ կարող է պատիվ բերել Քրիստոսի դրոշմը կրող յուրաքանչյուր անձի: Մեզ մնում է ձեռք-ձեռքի տված լծվել Ավետարանի քարոզության սրբազան ծառայության և այդ ծառայության մեջ տեսնել մեր ժողովուրդների լավագույն իղձերի ու ցանկությունների լրումը:

Աստված թող Իր Ամենախնամ Աչը միշտ պահի մեր երկու ժողովուրդների վրա:

Թող պայծառ մնան ձեր եկեղեցիները, և Ձեր ձեռքում թող Ձեր հովվական գավազանը ծաղկի ու դալարի:

Թող օրհնյալ լինեն խաղաղարարներն ու եղբայրասերները, որոնք մընում են աչալուրջ պահապանները մեր հիանալի աստվածապարգև ժառանգության:

Բյուր օրհնություն վրաց ազնիվ ժողովրդին և չքնաղ Վրաստանին:

Աստուծո օգնականությունը մեզ բոլորիս. Ամեն»:

Այցելության վերջին օրը, սեպտեմբերի 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը Ի. Ջավախաշվիլու անվան Թբիլիսիի պետական համալսարանում հանդիպեց հայ և վրաց մտավորականության ներկայացուցիչների հետ: Համալսարանի տնօրեն Ռ. Մեսրոպելիի բարիգալատյան ջերմ խոսքերից հետո, Նորին Սուրբ Օծությունը տվեց իր պատգամը՝ բնորոշելով ակադեմիական գիտական աշխատանքի հանրային կարևորությունը:

Ժամը 12.00-ին Խորհրդարանի շենքում հանդիպում տեղի ունեցավ Խորհրդարանի խոսնակ Վախթանգ Գոգուաձեի և մյուս ներկայացուցիչների հետ, որտեղ Վեհափառ Հայրապետը նրան նվիրեց արծաթյա ձեռագործ մի սկուտեղ՝ Ս. Էջմիածնի քանդակով, և բարձր գնահատեց նրա գործունեությունը հատկապես Վրաստանի և Հայաստանի փոխհարաբերության մարզում:

Վեհափառ Հայրապետը Թբիլիսիի պետական համալսարանում ռեկտորի հետ

Վերխաղաց Հայրապետը Երուսաղեմի թաղամասերի խոցված վիճակներին։ Դ. Գոգոլաձեի հետ

Օրիորդ Լոլա Գասպարյանը պատիվ է տալիս

Վեհափառը մանուկների հետ

ՎԵՀԱՓԱՌԸ ՀԱՎԼԱԲԱՐՈՒՄ

Ապա Վեհափառ Հայրապետը ուղևորվեց Հավլաբարի հայկական խոջիվանք պանթեոն՝ հարգանքի տուրք մատուցելու հայ երախտավորների հիշատակին: Սուրբ Էջմիածին՝ հայրենական տուն վերադառնալուց առաջ, նա մի խորհրդանշական հանդիպում էր հայ հոգու և մտքի երախտավորների ու դրոշակակիրների հետ, ովքեր բոլոր ժամանակներում կրել են հայության «սուրբ շալակը»՝ այն փոխանցելով մեզ՝ այսօր ապրողներիս: Հիմա նրանք հանգչում են վրաց հողի հայկական գերեզմանատանը և իրենց բացակա ներկայությամբ պատգամում են ապրել նոր արշալույս կերտելու տենդերով:

Հրաժեշտի այս հոգեվիր պահին ներկա հավատավոր ժողովրդին իր պատգամը հղեց Վեհափառ Հայրապետը՝ ասելով, որ անմահության ճանապարհը այս արբազան շիրիմների և գերեզմանների միջով է անցնում, և եթե ուզում ենք լինել այդ ճանապարհի ուղևորը, պարտավոր ենք փայփայել Մայր Եկեղեցին ու Մայր Հայրենիքը և այս երկու արքայությունների հոգեզավակ ամբողջական հայ մշակույթը:

Նույն օրը, երեկոյան, Վեհափառ Հայրապետը Հայաստանից ժամանած հատուկ ինքնաթիռով վերադարձավ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին:
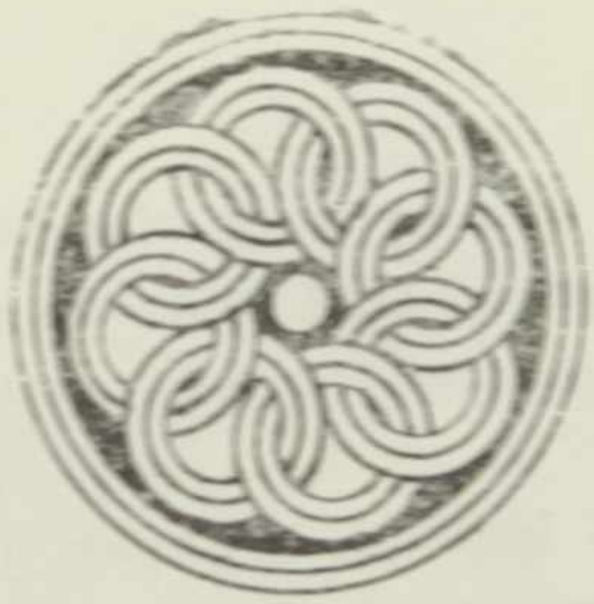
ԲԱԳՐԱՏ ԱՐԵՂԱ ԳԱԼՍՏՅԱՆ